

Sosiaali- ja terveysvaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laeiksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain ja sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta (HE 187/2024 vp): Asia on saapunut sosiaali- ja terveysvaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- hallitusneuvos Maija Iles, sosiaali- ja terveysministeriö
- aluehallintoylilääkäri Mikko Floréen, Etelä-Suomen aluehallintovirasto
- johtava asiantuntija Helena Tuorila, Kilpailu- ja kuluttajavirasto
- ylijohtaja Markus Henriksson, Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto (Valvira)
- laatu- ja asiakasturvallisuuspäällikkö Katja Janhunen, Länsi-Uudenmaan hyvinvointialue
- kumppanuuspäällikkö Karolina Olin, Varsinais-Suomen hyvinvointialue
- fysioterapeutti Eemil Holma, Rela-hierojat Oy
- johtava elinkeinoasiantuntija Laura Lindeberg, Hyvinvointiala HALI ry

Valiokunta on saanut kirjalliset lausunnot:

- valtiovarainministeriö
- työ- ja elinkeinoministeriö
- Pirkanmaan elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskus
- Etelä-Pohjanmaan hyvinvointialue
- Helsingin kaupunki
- HUS-yhtymä
- Hyvinvointialueyhtiö Hyvil Oy
- Kotokunta Oy
- Medivida Oy
- Lastensuojelun Keskusliitto ry
- Lääkäripalveluyritykset ry
- Mikro- ja yksinyrittäjät ry
- SOSTE Suomen sosiaali ja terveys ry
- Suomen Hammaslääkäriliitto ry
- Suomen Kuntoutusyrittäjät ry

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

- Suomen Lääkäriliitto ry
- Suomen Yrittäjät ry
- Turun ensi- ja turvakoti ry

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annettua lakia ja sosiaalihuoltolakia.

Esityksen mukaan yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien olisi mahdollista aloittaa toimintansa tai toteuttaa jo rekisteröidyn toiminnan olennainen muutos ennen lain mukaista rekisteröintipäätöstä. Tavoitteena on mahdollistaa elinkeinon harjoittaminen rekisteröintimenettelyn kestäessä ja turvata henkilöstön ja palvelujen saatavuutta. Sääntelyä ei kuitenkaan sovellettaisi sellaiseen palveluntuottajaan, jonka toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle ja jonka tulee toimittaa ensi kerran valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten ote rikosrekisteristä. Edellytyksenä toiminnan aloittamiselle olisi, että palveluntuottaja on tehnyt laissa tarkoitetun hakemuksen ja antanut laissa säädetyt tiedot palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten. Sääntelyn nojalla toimintansa aloittanut palveluntuottaja ja sen palveluyksikköä olisi pidettävä rekisteröitynä sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Jos palveluntuottaja myöhemmin saisi hylkäävän rekisteröintipäätöksen, oikeus jatkaa päätöksen alaista toimintaa päättyisi ja palveluntuottajan uuteen hakemukseen sovellettaisiin tavallista rekisteröintimenettelyä. Sääntelyä sovellettaisiin myös lain voimaan tullessa vireillä olleisiin hakemuksiin. Sen sijaan, jos palveluntuottaja olisi jo ennen lain voimaantuloa saanut laissa tarkoitetun hylkäävän päätöksen palveluntuottajan rekisteröinnistä, palveluntuottajan uuteen hakemukseen sovellettaisiin tavallista palveluntuottajan rekisteröintiä koskevaa menettelyä.

Lisäksi palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskevien säännösten voimaantuloa julkisten palveluntuottajien osalta lykättäisiin kahdella vuodella. Tämä mahdollistaisi rekisteröintimenettelyn kehittämisen ja vakiinnuttamisen ennen kuin hakemusten käsittelyn on tarkoitus siirtyä uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle.

Lakiin lisättäisiin siirtymäsäännökset yksityisten perheryhmäkotien rekisteröimiselle. Siirtymäsäännöksillä turvattaisiin jo toiminnassa olevien lapsille ja nuorille tarkoitettujen perheryhmäkotien ja muiden asuinyksiköiden toiminnan katkeamaton jatkuminen, kun 1.1.2025 voimaan tulevan lainsäädännön mukaan ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestäminen muuttuu sosiaalipalveluksi.

Lisäksi sosiaalihuoltolakiin tehtäisiin tekninen muutos.

Esitys liittyy valtion vuoden 2025 täydentävään talousarvioesitykseen ja on tarkoitettu käsiteltäväksi sen yhteydessä.

Ehdotetut lait on tarkoitettu tulemaan voimaan 1.1.2025, kun yksityisiä perheryhmäkoteja koskeva rekisteröintivelvollisuus tulee voimaan. Toiminnan aloittamista ja muutoksen tekemistä kos-

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

kevaa sääntelyä sovellettaisiin kuitenkin vasta 1.2.2025, ja se olisi voimassa vuoden 2026 loppuun.

VALIOKUNNAN YLEISPERUSTELUT

Laki sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta (741/2023), jäljempänä valvontalaki, tuli voimaan 1.1.2024. Laissa säädetään yhtenäisestä sekä julkisia että yksityisiä palveluntuottajia koskevasta rekisteröintimenettelystä riippumatta palveluntuottajan oikeudellisesta muodosta. Rekisteröinti on edellytys sosiaali- ja terveystalouden palvelujen tuottamiselle. Palveluntuottajat ja niiden palveluyksiköt tallennetaan sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto Valviran ylläpitämään valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri). Rekisteröintiasioita käsittelevät Valviran lisäksi aluehallintovirastot. Palveluntuottajan on tehtävä palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten hakemus, jossa on ilmoitettava valvontalaissa säädetyt tiedot. Lisäksi toiminnassa tapahtuneet olennaiset muutokset edellyttävät hakemuksen tekemistä ja rekisteröintiä.

Soteri-rekisterin hakemuskäsittely on lain voimaantulon jälkeen ruuhkautunut. Ruuhkan taustalla ovat paitsi valvontalain mukaisen rekisteröintimenettelyn ja Soteri-rekisterin käyttöönotto sekä lainsäädännön uudistamisen myötä lisääntyneet hakemuskäärät, myös menettelyn uutuus palveluntuottajille, erityisesti terveydenhuollon itsenäisille ammatinharjoittajille, jotka pystyivät ennen lain voimaantuloa aloittamaan toimintansa tehtyään ilmoituksen valvontaviranomaiselle. Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa on myös tuotu yhtenä ruuhkautumisen syynä esiin se, että Soteri-rekisteri otettiin käyttöön keskeneräisenä. Itsenäiset ammatinharjoittajat ovat olleet määrällisesti keskeisin asiakasryhmä ruuhkautuneissa hakemuksissa. Lisävoimavarojen kohdentamisesta huolimatta hakemusten käsittelyajat ovat edelleen pitkiä, virastosta riippuen jopa kuusi kuukautta, mistä johtuen palveluntuottajat eivät ole voineet aloittaa palvelujen antamista tai toteuttaa palvelutoiminnan suunniteltua muutosta kohtuullisessa ajassa.

Hallituksen esityksessä ehdotetaan, että yksityisten elinkeinonharjoittajien ja muiden verrattavassa asemassa olevien pienten palveluntuottajien on mahdollista hakemuksen tehtyään aloittaa toimintansa tai toteuttaa jo rekisteröidyn toiminnan olennainen muutos ennen valvontalain mukaisesta rekisteröintipäätöstä. Sääntely koskee palveluntuottajaa, jonka asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö muodostuu yhdestä henkilöstä. Sääntelyä ei kuitenkaan sovelleta sellaiseen palveluntuottajaan, jonka toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle ja jonka tulee toimittaa ensi kerran valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten ote rikosrekisteristä. Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on turvata henkilöstön ja palvelujen saatavuutta sekä mahdollistaa elinkeinon harjoittaminen pienimuotoisissa ja siten asiakas- ja potilasturvallisuuden näkökulmasta vähäriskisessä palvelutuotannossa rekisteröintimenettelyn kestäessä. Sääntelyn ehdotetaan tulevan voimaan 1.2.2025 ja olevan voimassa väliaikaisesti vuoden 2026 loppuun.

Voimassa olevan valvontalain mukaan julkisten palveluntuottajien on annettava valvontaviranomaiselle laissa tarkoitettut tiedot palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä varten 1.1.2026 mennessä, ja tiedot tallennetaan Soteri-rekisteriin viimeistään 31.12.2028. Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä julkisten palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä ehdotetaan lykättäväksi kahdella vuodella. Tämä mahdollistaa rekisteröintimenettelyn kehit-

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

tämisen ja vakiinnuttamisen ennen vuoden 2026 alkua, jolloin hakemusten käsittelyn on tarkoitus siirtyä tuolloin toimintansa aloittavalle uudelle valtakunnalliselle Lupa- ja valvontavirastolle.

Ilman huoltajaa maassa olevien lasten perheryhmäkotien ja muiden asuinyksiköiden toiminta perustuu tällä hetkellä kotoutumisen edistämisestä annettuun lakiin (1386/2010), jäljempänä kotoutumislaki. Mainittujen palvelujen järjestämisvastuu kuuluu hyvinvointialueille, jotka voivat perustaa lapsille ja nuorille tarkoitetun perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön. Hyvinvointialueet ovat tehneet myös sopimuksia asumisyksiköiden ylläpidosta yksityisten palveluntuottajien kanssa. Hallituksen esityksen mukaan yksityisiä perheryhmäkoteja on kahdeksalla palveluntuottajalla yhteensä 13.

Ilman huoltajaa maassa olevan lapsen asumisen järjestäminen on 1.1.2025 voimaan tulevan lainsäädännön mukaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) mukainen palvelu. Toiminnassa olevat yksityiset perheryhmäkodit ja muut asuinyksiköt tulee tällöin rekisteröidä valvontalain mukaisesti, jotta ne voivat jatkaa toimintaansa sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuina perheryhmäkotina. Hallituksen esityksessä ehdotetaan lisättäväksi valvontalakiin siirtymäsäännökset yksityisten perheryhmäkotien rekisteröimiselle sen mahdollistamiseksi, että yksityinen palveluntuottaja saa jatkaa toimintaansa sosiaalihuoltolaissa tarkoitettuna perheryhmäkotitoimintana ennen valvontalain mukaista rekisteröintiä. Ehdotetun sääntelyn tavoitteena on turvata mainitun toiminnan katkeamaton jatkuminen. Yksityisen perheryhmäkotitoiminnan palveluntuottajan on tehtävä valvontalaissa säädetyt hakemukset valvontaviranomaiselle palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten viipymättä heti vuoden 2025 alussa ja noudatettava 1.1.2025 alkaen muilta osin valvontalain säännöksiä.

Sosiaali- ja terveysvaliokunta pitää esityksen tavoitteita perusteltuina ja kannattaa lakiehdotusten hyväksymistä, mutta ehdottaa 2. lakiehdotuksen 22 a §:ään täsmennystä. Pitkittyneet rekisteröintihakemusten käsittelyajat rajoittavat perustuslaissa turvattua elinkeinovapautta ja vaarantavat henkilöstön ja palvelujen saatavuutta. Myös jo toiminnassa olevien perheryhmäkotien palvelujen katkeamaton jatkuminen on ensiarvoisen tärkeää turvata.

Yksityisiä palveluntuottajia koskeva väliaikainen sääntely

Valiokunta pitää perusteltuna ehdotettua väliaikaista sääntelyä, jonka perusteella pienten yksityisten palveluntuottajien on mahdollista aloittaa toimintansa tai toteuttaa jo rekisteröidyn toiminnan olennainen muutos ennen rekisteröintipäätöstä. Mahdollisuus palvelujen tuottamiseen hakemuksen jättämisen jälkeen sujuvoittaa yksin toimivien palveluntuottajien näkökulmasta palvelutoiminnan aloitusta ruuhkaisessa rekisteröintihakemustilanteessa. Sääntelyn on arvioitu myös parantavan sosiaali- ja terveysalan henkilöstön saatavuutta ja helpottavan kansalaisten sosiaali- ja terveyspalvelujen saamista. Lisäksi sääntelyn on arvioitu lisäävän markkinoiden joustavuutta ja palvelutarjonnan monipuolisuutta sekä edistävän kilpailua tuomalla lisää vaihtoehtoja kuluttajille ja rohkaisemalla yrittäjyyttä sosiaali- ja terveyspalveluissa. Myös valiokunnan asian tuntijakuulemisissa esitystä kannatettiin laajasti edellä mainituista syistä.

Toisaalta valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin myös esille, että toiminnan käynnistämiseen ennen rekisteröintipäätöstä saattaa sisältyä asiakas- ja potilasturvallisuusriskejä, jos palveluntuottaja ei täytä laissa asetettuja vaatimuksia. Osa valiokunnan kuulemista tahoista puolestaan

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

katsoi, että ehdotettua sääntelyä ei tulisi rajata koskemaan vain palveluntuottajia, joiden asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö muodostuu yhdestä henkilöstä, vaan sääntelyn tulisi koskea kaikkia palveluntuottajia, joiden toiminnan aloittaminen ei edellytä valvontaviranomaisen ennakkotarkastusta tai ainakin sellaisia pieniä palveluntuottajia, joissa on muutaman työntekijän henkilöstö tai jotka hankkivat oman työnsä lisäksi pienimuotoisesti palveluja alihankkijalta.

Valiokunta toteaa, että koska väliaikaisen sääntelyn soveltamisala on rajattu vain pieniin palveluntuottajiin, voidaan sääntelystä mahdollisesti aiheutuvaa riskiä asiakas- ja potilasturvallisuudelle pitää hallittuna. Asiakas- ja potilasturvallisuutta turvaa osaltaan myös se, että jos palveluntuottaja on saanut aiemmin hylkäävän päätöksen rekisteröintihakemukseensa, hän ei voi aloittaa uutta toimintaansa enää väliaikaisen sääntelyn nojalla pelkän hakemuksen perusteella, vaan toiminnan aloittaminen edellyttää myönteistä rekisteröintipäätöstä. Soveltamisalan rajausta puolestaan puoltaa asiakas- ja potilasturvallisuusriskien hallinnan lisäksi se, että yksityiset elinkeinonharjoittajat ja muut yksityisyritykset ja näiden muutoshakemukset muodostavat merkittävän osuuden ruuhkautuneista hakemuksista.

Valiokunta pitää tärkeänä, että lasten osalta asiakas- ja potilasturvallisuusriskejä minimoidaan sillä, että sääntelyä ei sovelleta sellaiseen palveluntuottajaan, jonka toimialaan kuuluu palvelujen antaminen alaikäiselle ja jonka tulee toimittaa ensi kerran valvontaviranomaiselle rekisteröintiä varten lasten kanssa työskentelevien rikostaustan selvittämisestä annetussa laissa (504/2002) tarkoitettu ote rikosrekisteristä muuhun kuin työsuhteeseen henkilöstöön kuuluvalta. Mainitussa laissa tarkoitettu rikostaustan selvitysmenettely koskee työtä, johon pysyväisluontoisesti ja olennaisesti kuuluu ilman huoltajan läsnäoloa tapahtuvaa alaikäisen kasvatusta, opetusta, hoitoa tai muuta huolenpitoa taikka muuta työskentelyä henkilökohtaisessa vuorovaikutuksessa alaikäisen kanssa. Lain esitöiden mukaan työtehtävät, joissa ollaan satunnaisesti kontaktissa lapseen, kuten lääkärin vastaanottotilanteet tai kasvatus- ja perheneuvolatoiminta, eivät tule menettelyn piiriin. (HE 3/2002 vp, s. 28)

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa esitettiin, että palveluntuottajan, jonka toimialaan kuuluu palvelujen tuottaminen myös alaikäisille, tulisi voida aloittaa toimintansa hakemuksen tehtyään rajoitetusti siten, että palvelujen tuottaminen alaikäisille voisi alkaa vasta, kun valvontaviranomainen on tarkistanut rikosrekisteriotteen ja rekisteröinyt toiminnan tältä osin. Tällöin palveluntuottajan ei tarvitsisi tehdä erillistä hakemusta palvelutoiminnan laajentamisesta alaikäisille annettaviin palveluihin ja maksaa tämän osalta uutta rekisteröintimaksua. Saadun selvityksen mukaan ehdotettu sääntely mahdollistaa toimintatavan, jossa palveluntuottaja aloittaa toimintansa muilta osin, mutta joutuu odottamaan rekisteröintipäätöstä ennen toiminnan aloittamista alaikäisille tarjottavien palvelujen osalta. Pyrkimyksenä on tehdä rekisteröintimenettelystä tältä osin sujuva, jotta palveluntuottajalle ei muodostu tästä ylimääräistä hallinnollista taakkaa tai kustannuksia suhteessa nykytilaan. Valiokunta viittaa jäljempänä esiin nostamiinsa valvontalain ja rekisteröintimenettelyn jatkokehittämistarpeisiin ja pitää tärkeänä sujuvan menettelyn kehittämistä myös edellä todetussa tilanteessa.

Valiokunta toteaa, että väliaikaisen sääntelyn piirissä olevia palveluja ja niitä tarjoavia palveluntuottajia säännellään myös muulla lainsäädännöllä, mikä osaltaan turvaa asiakas- ja potilasturvallisuutta. Sosiaali- tai terveydenhuollon ammattihenkilöihin sovelletaan muun muassa sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilölainsäädännön asettamia edellytyksiä ja velvoitteita sekä niitä

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

koskevia valvontasäännöksiä. Lisäksi valvontaviranomaisilla on valvontalain mukaisesti mahdollisuus toiminnanaikaiseen valvontaan myös väliaikaisen sääntelyn nojalla aloittaneen palveluntuottajan osalta. Saadun selvityksen mukaan valvontaviranomaiset seulovat kyseisten palveluntuottajien hakemuksista ne, joissa on viitteitä siihen, että palveluntuottajan luotettavuuden arviointi edellyttää jatkoselvittelyä. Hyvinvointialueilla on puolestaan velvollisuus omavalvontaan, johon kuuluu myös ostopalvelujen valvonta. Hankkiessaan palveluja väliaikaisen sääntelyn nojalla aloittaneelta palveluntuottajalta hyvinvointialueen tulee pyrkiä selvittämään valvontalaisissa säädettyjen edellytysten täyttymistä suoraan palveluntuottajalta ja mahdollisesti loppuvuoden 2024 aikana julkaistavasta Soteri-rekisterin julkisesta tietopalvelusta, johon myös ehdotetun sääntelyn nojalla toimintansa aloittaneet palveluntuottajat merkitään hakemuksessa esitettyjen tietojen perusteella.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esille tarve toimintaohjeisiin hyvinvointialueille ja palveluntuottajille siltä varalta, että hyvinvointialue tunnistaa, etteivät väliaikaisen sääntelyn nojalla toimintansa aloittaneen palveluntuottajan lakisääteiset edellytykset täyty. Valiokunta pitää tärkeänä, että valvontaviranomaiset ohjaavat hyvinvointialueita ja palveluntuottajia edellä todettujen tilanteiden osalta, jotta mainituilla tahoilla on selkeästi tiedossaan puutteellisin edellytyksin aloitettuun toimintaan liittyvät vastuut sekä mahdolliset seuraukset.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esille aluehallintovirastojen lisäresurssien tarve, joka liittyy esityksen aiheuttamaan lisääntyvään työmäärään. Valiokunta edellyttää, että väliaikaisesta sääntelystä ja palveluntuottajien neuvonnan tarpeesta johtuvaa valvontaviranomaisten työmäärän lisääntymistä seurataan. Tarvittaessa valtioneuvoston tulee ryhtyä toimenpiteisiin valvontaviranomaisten riittävien voimavarojen turvaamiseksi.

Julkisten palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröinnin siirtymäaika

Valiokunta toteaa, että julkisia palveluntuottajia koskevan rekisteröintivelvollisuuden lykkääminen kahdella vuodella on perusteltua valvontaviranomaisten rekisteröintihakemuskäsittelyn ruuhkautumisen vuoksi sekä suunnitteilla olevan uuden Lupa- ja valvontaviraston toiminnan käynnistämisen takia. Siirtymäajan myöhentäminen hyödyttää myös yksityisiä palveluntuottajia, sillä sen tarkoituksena on sujuvoittaa rekisteröintimenettelyä. Myös useat valiokunnan kuulemat tahot kannattivat ehdotettua siirtymäaikaa edellä todetuista syistä.

Osa valiokunnan kuulemista tahoista suhtautui kuitenkin kriittisesti julkisten palveluntuottajien ja palveluyksiköiden rekisteröintiä koskevaan siirtymäajan myöhentämiseen. Siirtymäajan katsottiin vaarantavan tavoitteen yksityisten ja julkisten palveluntuottajien yhdenvertaisesta kohtelusta ja aiheuttavan yksityisille palveluntuottajille maksutaakkaa, kun julkisten palveluntuottajien mukaantulo voitaisiin huomioida suoritmaksujen tasoa alentavana tekijänä vasta vuodesta 2028 lukien. Tähän liittyen korostettiin sitä, ettei julkisten toimijoiden rekisteröinnistä ja valvonasta valvontaviranomaisille aiheutuvien kustannusten tule jäädä yksityisten palveluntuottajien maksettavaksi miltään osin. Tuotiin myös esille, että esitetty siirtymäaika voi heikentää kilpailu-neutraliteettia, sillä yksityiset toimijat joutuvat noudattamaan rekisteröintimenettelyä ja kantamaan siitä aiheutuvat kustannukset heti, kun taas julkiset toimijat vapautuvat velvoitteista siirtymäajan ajaksi.

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

Saadun selvityksen mukaan julkisten palveluntuottajien rekisteröinnistä aiheutuvia kustannuksia ei ole tarkoitus rahoittaa yksityisiltä palveluntuottajilta perittävillä maksuilla vaan valtion talousarviosta. Rekisteröintimaksut perustuvat valtion maksuperustelakiin (150/1992), jonka mukaan julkisoikeudellisesta suoritteesta valtiolle perittävän maksun suuruuden tulee lähtökohtaisesti vastata suoritteen tuottamisesta valtiolle aiheutuvien kokonaiskustannusten määrää. Nykyinen maksutaso perustuu toisaalta ennakkoarvioihin uuden lainsäädännön soveltamisen edellyttämistä työstä, toisaalta hyvin poikkeukselliseen ruuhkatilanteeseen uuden lainsäädännön käyttöönottoaiheessa. Nyt ehdotettujen lainmuutosten rinnalla on tarkoitus jatkaa toimenpiteitä hakemuskäsittelyn sujuvoittamiseksi ja käsittelyaikojen lyhentämiseksi tavalla, jolla on merkitystä myös suoritelmaksujen tason kannalta. Valiokunta pitää edellä todettuja toimenpiteitä tärkeinä ja kannatettavina palveluntuottajien maksutaakan keventämiseksi jatkossa.

Valiokunta pitää tärkeänä sitä, että valvontalain 2 luvun mukaisia aineellisia edellytyksiä sovelletaan julkiseen toimintaan samalla tavalla kuin yksityiseenkin toimintaan, ja että ennakollinen rekisteröintimenettely ulotetaan jatkossa myös julkiseen toimintaan. Vaikka julkisen toiminnan ennakollista rekisteröintimenettelyä koskeva siirtymäaika myöhentää jonkin verran valvontalain tavoitetta yksityisten ja julkisten palveluntuottajien yhdenvertaisesta kohtelusta, valiokunta toteaa, että lakisääteiseen järjestämis- ja tuottamisvelvollisuuteen kuuluva julkinen toiminta ei ole lähtökohtaisesti kuitenkaan sellaista taloudellista markkinoilla tapahtuvaa toimintaa, johon sovelletaan kilpailuneutraliteettia koskevaa sääntelyä. Siltä osin kuin julkiset oikeushenkilöt toimivat samoilla markkinoilla yksityisten palveluntuottajien kanssa, niillä on lähtökohtaisesti velvollisuus yhtiöittää toimintansa ja sellaisena ne ovat valvontalain mukaisen rekisteröintimenettelyn ja maksujen piirissä jo nykyisin. Julkista toimintaa koskevalla rekisteröintimenettelyllä on kuitenkin välillistä merkitystä kilpailuneutraliteetille sääntelyn turvatessa yhdenvertaisia toimintaedellytyksiä, palvelujen laatua ja asiakas- ja potilasturvallisuutta. Valiokunta pitää näitä tavoitteita tärkeinä.

Valvontalain ja rekisteröintimenettelyn jatkokehittäminen

Hallituksen esityksen ja saadun selvityksen mukaan esitetyn väliaikaisen sääntelyn voimassaoloaikana ja julkisten palveluntuottajien rekisteröintivelvoitteen siirtymäaikana seurataan ja arvioidaan laajemmin valvontalain säännösten toimivuutta palveluntuottajien ja heidän asiakkaidensa näkökulmista. Sosiaali- ja terveysministeriö tulee arvioimaan sääntelyn vaikutuksia, toiminnallisen kehittämisen vaikutuksia ja niiden kautta valvontalain mahdollisten pysyvien muutosten sekä voimassa olevien asetuksenantovaltuuksien mukaisen alemmanasteisen sääntelyn tarvetta.

Valiokunnan asiantuntijakuulemisissa tuotiin esille, että nyt ehdotettu lainmuutos tulisi muuttaa pysyväksi, sillä ei ole odotettavissa, että rekisteröintimenettelyä saadaan tulevaisuudessakaan muutoin nopeutettua. Tuotiin myös esille, että itsenäisten ammatinharjoittajien ja heihin rinnastettavien palveluntuottajien lisäksi olisi tärkeää selvittää mahdollisuutta ulottaa oikeus aloittaa toiminta hakemuksen jättämisen jälkeen myös muihin yrityksiin.

Osa kuultavista kritisoi korkeiden rekisteröintimaksujen lisäksi sitä, että työnantajayritysten maksettavaksi tulevat hakemuskäsittelyn hitaudesta johtuen jatkossakin mahdollisesti jopa tuhansien eurojen kulut tyhjästä vuokratiloista, kun toiminnan aloittamista tai muuttamista koske-

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

vaa rekisteröintiä odotetaan. Hakemuskäsittelyn nopeuttamiseksi esitettiin muun muassa, että käsittelylle tulisi määritellä kohtuullinen enimmäisaika.

Useat kuultavat totesivat, että jatkossa tarvittaisiin muutoinkin pysyvämpi lainmuutos keventämään yksityisten ja julkisten palveluntuottajien rekisteröintimenettelyä. Tähän liittyen korostettiin, että ensisijaisena tavoitteena tulee olla mahdollisimman suuren työpanoksen kohdistaminen suoraan potilastyöhön ja hallinnollisen kuorman vähentäminen. Kohtuullisten käsittelyaikojen varmistamiseksi ja hallinnollisen taakan keventämiseksi tulisi muun muassa arvioida sitä, ovatko kaikki palveluntuottajilta rekisteröintihakemuksessa vaaditut tiedot tarpeellisia, ja millaisten toiminnan muutosten osalta on tarkoituksenmukaista edellyttää rekisteröintiä. Tuotiin myös esille tarve arvioida vaadittavien tietojen laajuutta suhteessa palveluntuottajan organisaation kokoon ja maantieteelliseen toiminta-alueeseen.

Valiokunta edellyttää, että rekisteröintihakemusten käsittelyajat saadaan kohtuullisiksi. Valiokunta edellyttää, että rekisteröintimenettelyn sujuvoittamiseksi ja kohtuullisten käsittelyaikojen varmistamiseksi kehitetään jatkossa pysyvämpiä ratkaisuja, jotta yksityisten palveluntuottajien toimeentulo ei vaarannu, elinkeinon harjoittaminen ei esty aiheettomasti, henkilöstön ja palvelujen saatavuus voidaan turvata ja jotta palveluntuottajien ja viranomaisten hallinnollinen taakka kevenee, ottaen kuitenkin huomioon myös asiakas- ja potilasturvallisuuden vaatimukset. Tämä edellyttää huomion kiinnittämistä myös palveluntuottajien riittävään ohjaukseen ja neuvontaan sekä siihen, että sähköinen Soteri-rekisteröintipalvelu on selkeä ja toimiva. Lisäksi valiokunta edellyttää, että valvontalain säännösten toimivuutta palveluntuottajien, palvelujen käyttäjien sekä reilun kilpailun näkökulmasta seurataan ja arvioidaan jatkossa valtioneuvoston toimesta sekä ryhdytään tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön muuttamiseksi ja sujuvoittamiseksi. Valiokunta ehdottaa tähän asiaan sekä aiemmin toteamaansa valvontaviranomaisten voimavarojen turvaamiseen liittyen lausumaa. (*Valiokunnan lausumaehdotus*)

VALIOKUNNAN YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

2. Laki sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta

22 a §. Perheryhmäkoti. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 5 momentista poistetaan viittaus yksityisiin palveluntuottajiin, jotta se soveltuisi jatkossa tarkoituksensa mukaisesti myös julkisiin perheryhmäkotitoimintaa tuottaviin palveluntuottajiin, kun nämä tulevat rekisteröintivelvollisuuden piiriin. Sosiaalihuoltolain 22 a §:n säätämistä koskevien esitöiden (HE 208/2022 vp, s. 306) mukaan sääntelyn on ollut tarkoitus kattaa myös julkiset palveluntuottajat eikä tätä lähtökohtaa ole tarkoitus tässä yhteydessä muuttaa.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Sosiaali- ja terveysvaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muuttamattomana hallituksen esitykseen HE 187/2024 vp sisältyvän 1. lakiehdotuksen.

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 187/2024 vp sisältyvän 2. lakiehdotuksen. (Valiokunnan muutosehdotus)

Eduskunta hyväksyy yhden lausuman. (Valiokunnan lausumaehdotus)

Valiokunnan muutosehdotus

1.

Laki

sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 52 ja 56 § sekä lisätään 5 §:ään väliaikaisesti uusi 3 ja 4 momentti seuraavasti:

5 §

Oikeus tuottaa sosiaali- ja terveyspalveluja

Sen estämättä mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, palveluntuottaja, jonka 9 §:ssä tarkoitettu asiakas- ja potilastyöhön osallistuva henkilöstö muodostuu yhdestä henkilöstä ja joka on tehnyt 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut hakemukset ja antanut mainituissa momenteissa tarkoitettut tiedot palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten, saa aloittaa toimintansa tai toteuttaa muutoksen noudattaen tämän lain säännöksiä, kunnes 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty. Tämän momentin nojalla toimintansa aloittanutta tai muutoksen toteuttanutta palveluntuottajaa ja sen palveluyksikköä on pidettävä tämän lain mukaisesti rekisteröitynä sovellettaessa muuta lainsäädäntöä. Jos päätös on hylkäävä, oikeus jatkaa päätöksen alaista toimintaa päättyy. Tällöin palveluntuottajan uuteen hakemukseen sovelletaan tämän pykälän 1 ja 2 momentin säännöksiä. Jos palveluntuottaja on oikeushenkilö, 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettut henkilöt voidaan ottaa huomioon arvioitaessa sitä, onko kyse aiemmin hylkäävän päätöksen saaneen palveluntuottajan uudesta hakemuksesta.

Mitä 3 momentissa säädetään, ei sovelleta sellaiseen palveluntuottajaan, jonka on ensi kerran annettava palveluyksikön rekisteröintiä varten hakemuksessa 16 §:n 2 momentin 7 kohdassa tarkoitettut tiedot.

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

52 §

Voimaantulo ja siirtymäsäännökset

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2024. Valtion mielisairaaloiden, Puolustusvoimien, Rajavartiolaitoksen, Vankiterveydenhuollon yksikön, valtion liikelaitoksen, hyvinvointialueen, Helsingin kaupungin, HUS-yhtymän, itsenäisen julkisoikeudellisen laitoksen taikka evankelis-luterilaisen tai ortodoksisen kirkon tai edellä mainittujen kirkkojen seurakunnan tai seurakuntayhtymän osalta lain 3 luku tulee kuitenkin voimaan 1 päivänä tammikuuta 2028.

Tässä laissa säädetyn estämättä yksityinen palveluntuottaja saa jatkaa kotoutumisen edistämisestä annetun lain (1386/2010) 28 §:ssä tarkoitetun perheryhmäkodin tai muun asuinyksikön toimintaa sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettuna perheryhmäkodin toimintana 1 päivästä tammikuuta 2025 alkaen noudattaen tämän lain säännöksiä, kunnes 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty. Edellä tarkoitetun palveluntuottajan on tehtävä 16 §:n 1 ja 2 momentissa tarkoitettut hakemukset ja annettava mainituissa momenteissa tarkoitettut tiedot valvontaviranomaiselle palveluntuottajaksi rekisteröintiä ja palveluyksikön rekisteröintiä varten viipymättä sen jälkeen, kun palveluntuottaja alkaa tuottaa sosiaalihuoltolain 22 a §:ssä tarkoitettua perheryhmäkodin toimintaa.

56 §

Julkisen palveluntuottajan rekisteröinti

Edellä 52 §:n 1 momentissa tarkoitettu julkinen palveluntuottaja saa 5 §:n estämättä jatkaa toimintaansa 1 päivän tammikuuta 2024 jälkeen noudattaen tämän lain säännöksiä. Julkisen palveluntuottajan on annettava valvontaviranomaiselle 16 §:ssä tarkoitettut tiedot ennen tämän lain 3 luvun voimaantuloa 1 päivänä tammikuuta 2028. Tiedot tallennetaan valtakunnalliseen palveluntuottajien rekisteriin (Soteri) maksutta viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2030.

Jos 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus tehdään 1 päivän tammikuuta 2028 jälkeen tai mainituksa momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemisen jälkeen julkisen palveluntuottajan toimintaan tulee olennaisia muutoksia taikka julkinen palveluntuottaja rekisteröi uuden palveluyksikön, tällaisen ilmoituksen käsittelyyn sovelletaan 5 §:ää ja 3 lukua.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 . Sen 5 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan kuitenkin vasta 1 päivästä helmikuuta 2025.

Lain 5 §:n 3 ja 4 momentti on voimassa vuoden 2026 loppuun. Tämän lain 5 §:n 3 momentin nojalla toimintansa aloittanut palveluntuottaja saa jatkaa toimintaa 31 päivän joulukuuta 2026 jälkeen siihen saakka, kunnes tällä lailla muutettavan lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty.

Tämän lain 5 §:n 3 ja 4 momenttia sovelletaan myös lain voimaan tullessa vireillä olleisiin hakemuksiin. Jos kuitenkin palveluntuottaja on ennen 1 päivää helmikuuta 2025 saanut tällä lailla muutettavan lain 21 §:n 2 momentissa tarkoitettua hylkäävän päätöksen palveluntuottajan tai palveluyksikön rekisteröinnistä, uuteen palveluntuottajan ja palveluyksikön rekisteröintiä koskevaan hakemukseen sovelletaan tällä lailla muutettavan lain 5 §:n 1 ja 2 momenttia. Jos palveluntuottaja on oikeushenkilö, tällä lailla muutettavan lain 6 §:n 1 momentin 4 kohdassa tarkoitettua

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

henkilöt voidaan ottaa huomioon arvioitaessa sitä, onko kyse aiemmin hylkäävän päätöksen saaneen palveluntuottajan uudesta hakemuksesta.

2.

Laki

sosiaalihuoltolain 22 a §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan sosiaalihuoltolain (1301/2014) 22 a §:n 5 momentti, sellaisena kuin se on laissa 682/2023,
seuraavasti:

22 a §

Perheryhmäkoti

Sosiaali- ja terveysalan lupa- ja valvontavirasto voi hyväksyä määräaikaaisesti ~~yksityisen palveluntuottajan~~ perheryhmäkotitoiminnan aloittamisen ennen kuin sosiaali- ja terveydenhuollon valvonnasta annetun lain (741/2023) 21 §:n 2 momentissa tarkoitettu rekisteröintipäätös on tehty, jos palvelua ei saada laajamittaisen maahantulon tai muun siihen verrattavan syyn vuoksi muutoin järjestettyä.

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 20 .

Valiokunnan lausumaehdotukset

Eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto jatkaa toimenpiteitä sosiaali- ja terveydenhuollon palveluntuottajien rekisteröintimenettelyn sujuvoittamiseksi sekä kohtuullisten käsittelyaikojen ja valvontaviranomaisten riittävien voimavarojen varmistamiseksi sekä seuraa ja arvioi valvontalain säännösten toimivuutta palveluntuottajien ja palvelujen käyttäjien näkökulmasta. Lisäksi eduskunta edellyttää, että valtioneuvosto ryhtyy tarvittaessa toimenpiteisiin lainsäädännön kehittämiseksi.

Valiokunnan mietintö StVM 21/2024 vp

Helsingissä 26.11.2024

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Krista Kiuru sd
varapuheenjohtaja Mia Laiho kok
jäsen Kim Berg sd
jäsen Maaret Castrén kok
jäsen Bella Forsgrén vihr
jäsen Hanna-Leena Mattila kesk
jäsen Ville Merinen sd
jäsen Ilmari Nurminen sd
jäsen Aino-Kaisa Pekonen vas
jäsen Minna Reijonen ps
jäsen Pia Sillanpää ps
jäsen Markku Siponen kesk
jäsen Oskari Valtola kok
jäsen Henrik Wickström r
jäsen Ville Väyrynen kok
varajäsen Noora Fagerström kok (osittain)
varajäsen Mira Nieminen ps (osittain)
varajäsen Martin Paasi kok (osittain)
varajäsen Jaana Strandman ps (osittain)

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Pirjo Kainulainen